

SZÖVEG –
ACZÉL PETRA nyelvész, kommunikációkutató

SOROZAT –
KÖZVILÁGÍTÁS

KARÁCSONY 2050?

A múlt karácsonyairól sokat beszélünk – legalábbis azok biztosan, akiknek van mit. Ahogy éveink száma nő, úgy a megélt ünnepeké is, és nagy ajándékként idézzük fel az emlékeket, amelyek már az adventi időszaktól visszavarázsolnak minket abba a gyerekkorban megállított időbe, amelynek illata, íze, izgalma semmivel nem összetéveszthető.

◆ Az az érdekes, hogy a jövő karácsonyairól nem, vagy csak alig beszélgetünk. És nemcsak a beszélgetés hiányzik, hanem talán a gondolkodás is. Persze most, december elején még az ideai karácsony is a jövő, hiszen pár hét, és megszólal a csengő, de ki mereng ma 2030 vagy 2050 karácsonyán?

Mivel tartozunk a jövő ünnepeinek? Kitartással a tradíciók mellett? És melyik tradícióra gondolunk itt? A nagyszüleinkére, akik diót dobtak a szoba négy sarkába, vagy a szüleinkére, akik lemezjátszóról játszották a *Stille Nacht*-ot? Esetleg a sajátunkra, akik YouTube-videót készítenek a távoli hozzátartozók, no és saját magunk megörvendeztetésére – csak azért, hogy aztán azt priváttá tegyünk, vagy letöröljük, nehogy a gyerekekre pár év múlva rossz fényt vessen? Melyik karácsonyfadísz lesz az, amelyet miattunk őriznek meg az utánunk jövőők? Állni fog egyáltalán még fenyő a szobákban, vagy néhány évtized múlva már minden hologram lesz – mi magunk is? És lehet, hogy robot süti majd a bejglit, és a mesterséges intelligencia dolgozza ki az összes rokon meglátogatásának leghatékonyabb tervét, miközben intelligens angyalok olvassák be gyerekeink vágyát a tudatukból?

Ezek a kérdések távoliak, futurisztikusak és látszólag megválaszolhatatlanok is. Egyszerűbb azt hinni: mit tudhatjuk ezt mi! Valójában azonban senki más nem válaszolhatja meg és nem tudhatja jobban, mint mi.

A jövő karácsonyok rajtunk múlnak. Azon, tudjuk-e a jelentését, megőrizzük-e az igazi üzenetét a születésnek. Azon, hogy szívesen képzeljük-e el, ahogyan dédunokáink arca tükröződik majd a ma megvett műanyag gömbben. Mert ha nem, akkor lehet, hogy kár volt hazahozni... Azon, hogy a természeti környezet fenntarthatósága mellett fontos-e számunkra a megvásárolhatatlan szeretet fenntarthatósága, az ünnepek „klímavédelme”. A jövő karácsonyait mi kötjük össze a múlt szentestéivel, így hát kár volna tagadnunk szerepünket és felelősségünket abban, milyen lesz a *Csendes éj* a még beláthatatlan, de nem is oly távoli jövőben.

Amikor idén azon szörnyülködünk, hogy már az adventi koszorúk ára is az egekbe szökött, és túlfoglaltak a nyitva maradt szállodák, akkor érdemes lesz egészen újító és jövőorientált megoldásokhoz nyúlni. Például a megfizethetetlen beszélgetésekhez, a tárgyak nélküli ajándékozáshoz, az őszinteséghez, a várakozás türelméhez és belső megtartó erejéhez. Érdemes majd arra gondolni panaszkodásaink közepette, hogy háborúban is volt karácsony, hogy barlangban is lehet éjfélti mise, és hogy az istálló is bölcső. A jövő karácsonyaihoz ugyanúgy és ugyanaz a csillag vezet. És ha nem VR-szemüveggel nézzük, hanem igazán látjuk, akkor biztosak lehetünk abban is, hogy mint a pásztorok vagy a háromkirályok, mi is időben odaérünk. Ahogy abban is, hogy aki ott ránk vár, maga a jövő. ◆

SZÖVEG –
HORVÁTH PÁL filozófus

SOROZAT –
MAGYAR PÉLDAKÉPTÁR

Czuczor Gergely,

a költő és szótáríró

A magyar modern irodalmi nyelvvé pallérozásának a reformkorban megindult folyamata írói, költői, nyelvészi nemzedékek munkálkodása után a XIX. század hatvanas éveire, a kiegyezés korára ért véget. Lezárását egy monumentális műnek, a *Magyar Nyelv Szótárának*, a legendás *Czuczor-Fogarasinak* a megjelenése adta, amellyel az alkotó, **Czuczor Gergely** bencés szerzetes, tanár, költő, drámaíró, fordító, nyelvész írta be magát végérvényesen a magyar nyelv és kultúra történetének aranykönyvébe.

♦ EGY PAPKÖLTŐ IFJÚKORA

Czuczor István 1800-ban született tehetős jobbágy parasztgazda fiaként a felvidéki Érsekújvár melletti Andódon. A már fiatalon a német és a szlovák nyelvet is jól ismerő, a latinban és a görögben Nyitrán, Esztergomban, Pozsonyban töltött diákévei alatt kiváló jártasságot szerzett Czuczor, bár apja katonának szánta, a tanári pálya felé vonzódott, és 1817-ben unokatestvére, a későbbi fizikus, Jedlik Ányos társaságában belépett a bencés rendbe, és ott kapta a Gergely nevet. A győri liceumban, a pesti és a pannonhalmi teológián tanult, 1824-ben pappá szentelték. Ezt követően Pannonhalmán, 1830-tól Komáromban volt rendi tanár, irodalmat, retorikát, költészetet tanított, maga is buzgón verselt. Még 1824-ben készült el első nagy epikus költeménye, az *Augsburgi ütközet*, amely elnyerte Kisfaludy Károly és a Zalán futásán dolgozó Vörösmarty tetszését, elismert költővé tette. Csatlakozott Vörösmarty, Bajza és Toldi írói köréhez, munkatársa lett az *Auróra* és az *Athenaeum* című folyóiratoknak. Ezt követően sorra születtek epikus művei, olyanok, mint az *Aradi gyűlés* vagy a *Botond*, de gyakran az Ete álnevet használva írt hazafias szellemű ódákat, balladákat, dalokat, az utóbbiak közül több tucat idővel szinte népdallá lett, hazafias hangvételük pedig a hatóságok szemében rebellis hírbe hozta. 1831-ben tagja lett a Magyar Tudományos Akadémiának, négy évvel később annak jegyzőjeként és levéltárosként Pestre költözött. Világias szellemű, paphoz méltatlannak ítélt versei miatt azonban támadások érték, ezért miközben nem hagyott fel a verseléssel, visszatért tanítani

Barabás Miklós (1810–1898) portréja Czuczor Gergelyről (1837, részlet)

Pannonhalmára, de megfordult a rend győri gimnáziumában is. Közben sokat fordított, olyan klasszikusok antik műveit tolmácsolta, mint *Cornelius Nepos*, *Horatius*, *Tacitus* vagy a középkori himnuszköltők, de átültetései között ott voltak *La Fontaine* írásai is. Amikor az Akadémia 1845-ben őt bízta meg a tervezett Magyar Nyelv Szótárának kidolgozásával, rendi jóváhagyással és akadémiai támogatással a zavartalan munka érdekében ismét Pestre költözött.

A MEGHURCOLTATÁS ÉS A NYUGODT MUNKA KÉT ÉVTIZEDE

Elkötelezett hazafi lévén lelkesen üdvözölte a szabadságharcot, és *Kossuth Hírlapjában* 1848 végén közreadta forradalmi versét, a *Riadót*, amelyben így lelkesített: „Sikolt a harci síp: riadj magyar, riadj! / Csatára hí hazád, kifent acélt ragadj. / Villáma fesse a szabadság hajnalát, / S fűrösze vérbe a zsarnokfaj bíborát.” Ez a költemény röplapként a honvédekhez is eljutott, ám neki sok bajt okozott.

Még 1849 elején az osztrák hatóságok lefogták, halálra, majd hat év várfogságra ítélték, és a budai vár börtönében érte meg Buda visszafoglalását. Ekkor már betegeskedett, a tihanyi apátságba vonult vissza. A következő évben a hatóságok egy pesti kolostorba internálták, majd egy új tárgyalás után hosszú fogságra a hírhedt kufsteini várbörtönbe került. Itt annyi könnyebbsége volt, hogy egyedül volt cellájában, és lehetőséget kapott arra is, hogy írjon, olvasson, dolgozzon. Többek közbenjárására már 1851-ben szabadult, ekkor főapáti jóváhagyással ismét Pestre költözött. Ám a nemzeti tragédia és a személyes meghurcoltatás élményének hatása alatt felhagyott a költészettel, néhány verset leszámítva már csak fordított. Színikritikusként, dramaturgként rendszeresen látogatta a Nemzeti Színház előadásait, írt kritikákat, történelmi, földrajzi, nyelvészeti tárgyú munkákat, ideje java részét pedig az Orczy kert fái alatti padon töltötte. Lankadatlanul dolgozott viszont a nagy művön, a *Magyar Nyelv Szótárán*, amelyhez munkatársat is nyert a művet később befejező Fogarasi János személyében, de kapott ötleteket, tanácsokat az irodalmi élet nagyjaitól is, olyanoktól, mint Toldy Ferenc, néhány fizikai fogalom magyar változatának megalkotásával pedig munkáját az okatestvér és rendtárs, Jedlik Ányos segítette. Maga a teljes magyar szókincset felölelő szótár hatalmas vállalkozás volt a maga 170 000 szavával, és a nyelvészek körében ma is alapforrásnak számít, amiről ő maga így vallott: „Nagy fába vágtuk a fejszénket, midőn olyan munkára vállalkoztunk, amelynek földadata édes nyelvünk egész birodalmát bejárni.” A mű hat vaskos kötetben 1862 és 1874 között jelent meg, de maga Czuczor csak az első négy kötet kiadását érte meg, a befejezés, az utolsó kötetek sajtó alá rendezése így Fogarasira maradt. A romantikus eposzköltő és aprólékos szótáríró Czuczor Gergely életének külső eseményekben szegény, alkotó munkában gazdag utolsó másfél évtizede után a kiegyezés előestéjén, 1866-ban Pesten halt meg. A Kerepesi temetőben helyezték örök nyugalomra, fölötte az emlékbeszédet Toldy Ferenc tartotta. Költői alkotásainak egy része felett azóta eljárt az idő, de néhány dala, verse, főleg pedig szótára megmaradt az emlékezetben, irodalmunk és tudományunk történetében. A késői utókor és szerzetesi közössége is tisztelettel emlékezik rá, amit az is mutat, hogy nevét viseli a győri bencés gimnázium, és a Rába-parti városban Jedlik Ányossal közös közteri szobra is áll. ♦

SZÖVEG –
GERGELY-BAKA ILDIKÓ

„LEGALÁBB SZÁZ KARÁCSONYFÁT ÖSSZESZÁMOLTUNK”

Halászlé, töltött káposzta, beigli – mind ismerjük a klasszikus karácsonyi menü elemeit. De milyen egyedi szokások kapcsolódnak még az ünnephez?

A 2022-es év címlaposait kérdeztük.

◆ Lovas Rozi

„Az együttlét, az összejövetel a legfontosabb. Mindig annyi szeletre vágjuk fel az almát, ahányan körbeüljük az asztalt, aztán el is fogyasztjuk mézzel és dióval – így kezdődik a vacsora. A menü hagyományos: mindig van borleves, majonézes krumplisaláta, rántott hal és halászlé. Gyerekkoromban a városmajori templomban volt a betlehemezés, emlékszem a próbákra, arra, hogy milyen hosszasan készültünk, aztán arra is, amikor már nem voltam benne, csak nézni mentem. Most pedig a gyerekeket öltöztetjük be angyaloknak, bárányoknak, pásztoroknak, és eljátsszuk otthon a jeleneteket. Énekelni is szoktunk, a nagybátyám csinált egyszer egy szép énekfüzetet, így nem lehet arra hivatkozni, hogy nem tudjuk a szöveget.”

Sterczer Hilda

„Nálunk a séta a visszatérő elem. Amíg a gyerekek kicsik voltak, a karácsonyfa zavartalan készítése végett mentek sétálni a férjemmel, aztán együtt csodálkoztunk rá az angyal érkezésére. Tavaly már együtt díszítettük a fát, de a séta megmaradt. Izgalmas belesni a kivilágított házak ablakain, rácsodálkozni a díszkivilágításra. Az pedig mindig egy meghitt pillanat, amikor belépünk a fenyőillatú, meleg lakásba, és együtt örülünk a szenteste üzenetének.”

Gubás Gabi

„Mi 24-én együtt vagyunk, ez állandó. 25-én és 26-án már gyakran dolgozom, de a szenteste a miénk. Most ráadásul majd csak januárban kezdek próbálni, így lesz időm a készülődésre is, a karácsonyi kuglófot biztosan megcsinálok. Horgászcsaládból származom, de a halászlévet nem én készítem, hanem az édesanyám vagy az egyik barátnőm. Amíg a gyerekek kisebbek voltak, az egyik szobában énekeltünk, hogy a másikban legyen ideje az angyalnak a karácsonyfa elkészítésére. Az egyik ilyen alkalommal a fiam szándékosan bennhagyta a telefonját, mert fel akarta venni videóra az eseményeket, így lebukott »az angyal segítője«, a férjem. Van még egy állandó program: én majdnem minden évben fellépek az Országházban, a Gyermekmentő Szolgálat jótékonyági koncertjén, ez egész napos elfoglaltság, de nagyon szeretem.”

Nádasi Veronika

„Nálunk a csillagszórózás az, ami nem maradhat el. Gyerekként azt szerettem a legjobban, amikor a fa körül állva énekeltünk, én meg közben a levegőbe rajzoltam a csillagszóróval. Kánonban és több szólamban is daloltunk, anyukám lelkész vezetésével. Ma már a család legtöbb tagját sajnós nem lehet rávenni az éneklésre, de a csillagszóró megmaradt.”

Császár-Nagy Noémi

„Mi mindig felolvassuk Lukács evangéliumából Krisztus születésének történetét, aztán elénekeljük a *Mennyből az angyalt*. Utána megöleljük, megpusziljuk egymást, majd átadjuk az ajándékokat. A felnőttek már nem kapnak ajándékot, de a nagygyerekeink a párjukkal együtt kapnak tőlünk egy koncert- vagy egy színházjegyet, vagy egy hétvégét, amikor mi vigyázunk a gyerekeikre. A vacsora tradicionális: szokott lenni, halászlé, bejgli, pulyka és sok gyümölcs.”

Földi-Kovács Andrea

„Rendszerint nagy fát állítunk, amely roskadásig tele van díszekkel. Apró karácsonyi kották trombitaformába csavarva, hófehér angyalszárnyak és átlátszó üveggömbök. A gerendaházunkat betölti a fenyő és a töltött káposzta illata. Szenteste böjtös vacsorára terítünk, az asztalon halászlé gőzölög. A mi kis Szent Anna-templomunk egy neogót stílusú 130 éves ékszerdoboz. Amikor a hidegben közeledünk az éjféλι misére, úgy világítanak a színes ablakai a sötétben, mint a kaleidoszkóp üvegekristályai. Sokan vagyunk, és mire a mise végén felcsendül a »Fel nagy öröme, ma született!«, már egészen bemelegszünk. Az ünnepi szertartás után a templom előtti máglyarakás fényénél forralt bort és meleg teát kortyolva beszélgetünk. A cserkészek betlehemi lángról meggyújtott mécseseket osztogatnak, így hazafelé kis lámpások imbolyognak a faluban.”

Sára Bernadette

„Vallásos családban nevelkedtem, tartjuk az egyházi és a családi hagyományokat is. Az ima és az ének a legfontosabb, a *Mennyből az angyal*, a *Miatyánk* és az *Üdvözlégy* – ezekkel kezdődik az ünnep. Rántott hal mindig kerül az asztalra, de aki nem szereti, annak készítünk rántott csirkét is. Nem vagyok nagy konyhatündér, de a bejgli elkészítését megtanultam az édesanyámtól, ilyenkor sütök mákosat és diósat is. Péternek pedig sokszor vannak remek ötletei. Egyszer mindannyian fent voltunk az emeleten, ő pedig egy damiliszálat kötött a földszinten lévő karácsonyfához, és így szólaltatta meg lent a csengőt. Emlékszem, a kamasz lányaink teljesen elképedtek, nem értették, ez hogyan lehetséges. Aztán persze elárultuk.”

Keresztes Ilona

„Amikor megszülettek az első gyerekeink, elindult egy szép szokás a családban. Az unokák képével kis papírangyalokat készítettünk a szüleimnek, ők pedig feltették a karácsonyfájukra. Minden évben született valaki, így egyre több papírfigura gyülekezett a fán. Közel négy évtized után a 20 unokát, a 21 dédunokát, az 5 vőt és az unokák házastársait ábrázoló angyalsereg már teljesen beborította a szüleim karácsonyfáját. Ma is, ha meglátogatjuk az édesanyámat, mindenki izgatottan keresi a saját angyalkáját. És mivel a gyerekek időközben felnőttek, frissítettük is a díszeket, ezért édesanyám szekrényében már egész angyalgenerációk laknak karácsonyi dobozokban.

Emlékszem, hogy az ünnep gyerekkoromban is varázslatos volt. A szüleim együtt dolgoztak az angyalokkal, mi pedig a nagyapámmal elmentünk sétálni, néztük a hóesést, és megszámtuk, hány lakásba érkeztek már meg az angyalok. Nem is indultunk haza addig, amíg minimum száz ragyogó karácsonyfát nem találtunk az ablakok mögött.”

Barsi Balázs

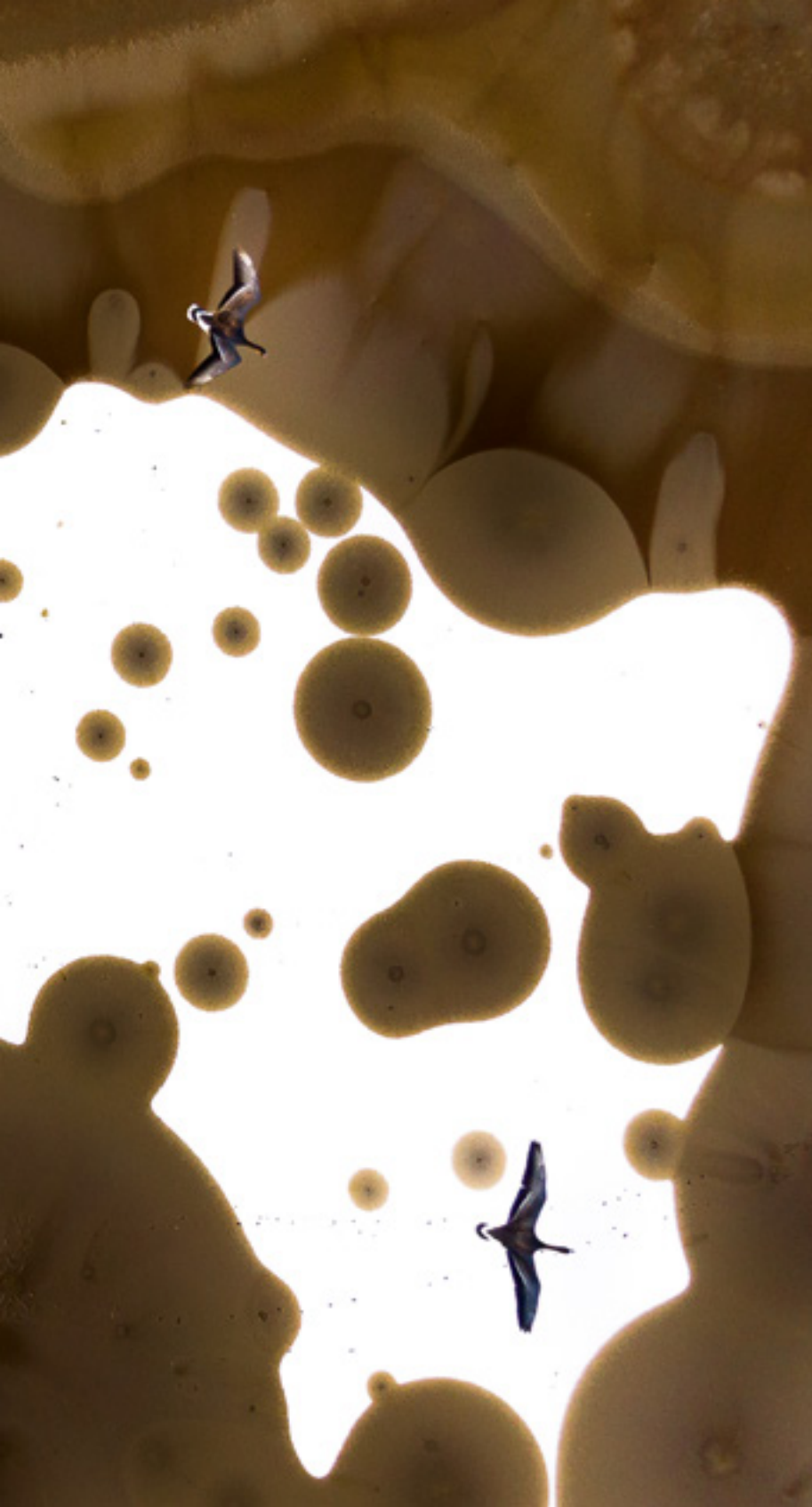
Az atyától egy imát kaptunk szentestére:

„Leborulok előtted, Uram, Jézus Krisztus, aki valóságos Isten és valóságos ember vagy; aki megtestesülésed szent valósága által felülmúlhatatlanul összekapcsoltad Isten világát az én emberi világgal.

Ó, Jézus Krisztus, az Atyaisten örök Fia a Szentlélekben és Mária fia a Szentlélek közreműködése által! Ragadd meg értelmemet, akaratomat, szívemet szereteteddel, és ne engedd, hogy elszakadjak tőled, aki élsz és uralkodol, igaz Isten és igaz Ember, az Atyával és a Szentlélekkel együtt, most és mindörökkön-örökké. Ámen.” ♦

SZÖVEG –
PÁCZAI TAMÁS

SOROZAT –
VILÁG-KÉP

◆ Ilyen, amikor szerencse, tudás és tehetség „véletlenül” találkozik az Alföld felett. „Akasztó mellett található szikes tavak felett drónoztam, és kerestem a megfelelő kompozíciót. Egyszer csak azt vettem észre, hogy egy tucat vetési lúd húz el a drón alatt. Azonnal fotóztam, és szerencsémre **minden a legjobb helyen volt.** A kompozíció is, a ludak is” – számolt be Litauszki Tibor a Saubermacher – Az Év Természetfotósa 2022 pályázat szervezőinek Áthúzás című fényképéről, amellyel az állatok és környezetük kategória első díját nyerte el.

Az idén 30. alkalommal megrendezett rangos fotópályázat legjobb fényképeit ezúttal is nagyszabású kiállításon mutatják be a Magyar Természetudományi Múzeumban, a tárlat 2023. január 30-ig látogatható, a nyertes felvételek a naturart.hu honlapon is megtekinthetők. ◆